

Pietismin menneisyys ja tulevaisuus – pietismin heikkouksia ja vahvuuksia

Prologi

- Suurimmat vahvuudet ovat suurimpia heikkouksia yksilöillä ja yhteisöillä.
- Itsekritiikki on välttämätöntä – muiden kritiikin perusteella.
  - Luther: ”Vihamieheni ovat minulle hyödyllisemmät kuin ystäväni, sillä he sanovat minulle totuuden, mitä ystäväni eivät tee.”
  - Olavi Kares (1956): ”On suuri ero siinä, onko veitsi lahtarin vai kirurgin kädessä. Sama ero on, tarkastellaanko kirkon heikkouksia sen ulkopuolelta vai sisäpuolelta.”
- On ehätettävä itsekritiikissä muiden kritiikin edelle.
- On luovuttava omien saavutusten ylistämisestä – pyrkien kuitenkin totuuden- ja oikeudenmukaisuuteen.
- ”*Ecclesia semper reformanda est*” (’Kirkon on aina uudistuttava / Kirkkoa on aina uudistettava’).
- Avoimuus, joustavuus

Spenerin kirkonuudistusohjelma 1675

Philipp Jakob Spener (1635-1705): *Pia desideria eli sydämellinen toivomus tosi evankelisen kirkon Jumalalle otolliseksi uudistumiseksi ja muutamia siihen yksinkertaisesti tähtääviä kristillisiä ehdotuksia*. Esipuhe teoksen **Johann Arndt** (1555-1621): *Vier Bücher vom wahren Christentum* (’Neljä kirjaa tosi kristillisyydestä’), 1605, laitokseen 1675. Suomeksi 1962: *Kirkon uudistus* (suom. **Jussi Aro**, esipuhe **Seppo A. Teinonen**).

1. Jumalan sanaa on tuotava ihmisille tähänastista runsaammin. Se on kirkon uudistumisen tärkein väline ja tuottaa tulosta yhteisissä raamattukeskusteluissa hengellisissä rakentumiskokouksissa (lat. *collegia pietatis, ecclesiolae in ecclesia*).
2. Maallikot on saatettava uudelleen tietoisiksi kaikkien uskovien yleisestä / yhteisestä pappeudesta, joka on myös pantava toimeen kouluttamalla heitä siihen.
3. Painopiste on siirrettävä tiedollisesta uskosta (ortodoksia) käytännössä toimivaan uskoon (ortopraksia) eli oikeasta uskosta oikeaan uskoon.
4. Tunnustusten keskinäistä kiistelyä on rajoitettava.
5. Teologien koulutus on uudistettava käytännössä toimivan uskon (*praxis pietatis*) suuntaan.

6. Saarnaaminen on uudistettava opin välittämisestä ”sisäisen ihmisen“ rakentumista kohti.

Pietismin suurimmat ensisijaiset, hengelliset / teologiset vahvuudet ja niiden rajoitukset

Erkki Kansanho: *Hallen pietismin vaikutus Suomen varhaisempaan herännäisyyteen* (1947).

- Uudestisyntyminen (*theologia regenitorum* ’uudestisyntyneiden teologia’)
- Pyhitys (*theologia viatorum* ’matkamiesten jumaluusoppi’)
- Voluntarismi (*Deus semper agens* ’Jumala toimii aina’)
- Matalakirkollisuus (*ecclesia viva* ’elävä seurakunta’)
- Raamatullisuus (*theologia biblica* ’raamatullinen teologia’)

Lain ja evankeliumin todellistuminen käytännössä: uudestisyntymisen välttämättömyys (esimerkki helsinkiläisestä seurakuntapojasta 1961: yritys olla kristitty ilman uudestisyntymistä).

Välttämätön kokemuksellisuus: Laki sanoo: ”Sinun on koettava ← sinun on tehtävä, sinun on oltava.” Evankeliumi sanoo: ”Sait ja saat kokea tämän hyvän.” Vaarana on tässäkin evankeliumin muuttuminen laiksi ja lain muuttuminen evankeliumiksi. Kokemuksesta tulee helposti myös malli. Evankeliumi on silloin apu: ”Minä olen kokenut samaa – minä saan kokea muuta tai olla kokematta.” Laki esittää mallin vaatimuksena: ”Minun on koettava samaa, en ole kokenut samaa” → alemmuus, tavoittelu, teeskentely, valehtelevä, epätoivo.

Tahdon vapauden epätarkka määrittely: luomisen, lunastuksen ja pyhityksen eroavuus, rajanvedon puuttuminen näiden väliltä. Tahto on vapaa ja sidoksissa eri tavoin näillä kolmella alueella.

Keskittyminen keskukseen: Lunastajaan ja lunastukseen, mikä on tärkeintä – reunojen putoaminen pois – trinitaarisuuden laiminlyönti (Leino Hassinen: ”Ensimmäinen uskonkappale liimataan toiseen teipillä.”).

Raamattu kansan käsiin (Hildebrand von Cansteinin raamattutalo Hallsessa).

Eskatologia: tuhatvuotinen valtakunta

Lähetys merten taakse

Juutalaisten ja vanhan Israelin pysyvä asema ja merkitys Jumalan maailmanhallinnassa, siitä nouseva juutalaislähetys.

Matalakirkollisuus: asennoituminen kirkon virkaan, maallikkouden merkitys.

Ekumeenisuus: yhteys perustuu yhteiseen hengelliseen kokemukseen, ei olennaisesti opin yhteyteen, jännite näiden välillä, ei aina selvää rajaa radikaalipietismiin / hurmahenkisyyteen (YoL:n ja SEKL:n synty) – hajaantumisalttius (lestadiolaisuuden 18 haaraa, Kansanaho Kansanlähetyksen syntyessä).

Kirkkokritiikki.

Diakonia uskon ja seurakunnan irrottamaton osa.

Hengellisen laulun olennainen asema ja luovuus tällä alueella, pysyvää aineistoa.

Pietismin toissijaisia, laaja-alaisia kulttuurisia ja yhteiskunnallisia vaikutuksia

- Työnteko ja ahkeruus
- Vaatimaton, yksinkertainen, askeettinen elämä
- Raittius
- Huolehtiminen lapsista: orpokodit, lastensuojelu
- Koulutus, koulut
- Lääketiede, farmasia, sairaanhoito
- Luonnontutkimus: maantiede, eläintiede
- Omaelämäkerrallisuus
- Poliitiikan teoriaa ei rakennettu luomiseen

Martin Kruse: Pietismin pysyvistä merkityksestä ja tulevaisuudesta

Martin Kruse (1929-), Spener-tutkija, Berlin-Brandenburgin evankelisen maakirkon piispa 1977-94, artikkeli *Die Bleibende Bedeutung des Pietismus* teoksessa *Geschichte des Pietismus IV*, 2004:

1. Raamatturakkauden edistäminen
2. Yhteisöllisyyden etsiminen ja hoitaminen
3. Kaikkien uskoviensa pappouden toteuttaminen

Epilogi

- Saksalainen nykypietisti **Paul Deitenbeck** (1912-2000): ”*facultas standi extra me in Christo*” (’kyky seistä itseni ulkopuolella Kristuksessa’).
- Saksalainen nykypietisti **Siegfried Kettling** (1937-): ”*reformatoisch gereinigter Pietismus*” (’uskonpuhdistuksen puhdistama pietismi’).